

Стефан Анђелковић*

Институт за српску културу Приштина-Лепосавић

ЗНАЧАЈ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ У ПОЛИТИЧКОЈ ФИЛОЗОФИЈИ ДОБРИЦЕ ЋОСИЋА

Сажетак

Косово и Метохија, колевка српске историје и идентитета, заузимају централно место у Ћосићевој политичкој филозофији. Добрица Ћосић је, кроз своја бројна дела, рефлектовао и неретко изражавао значај овог подручја за српски идентитет и историју. У контексту распада Југославије, питања идентитета и територијалног интегритета била су од пресудне важности, те из тог разлога, анализом Ћосићеве политичке филозофије кроз призму Косова и Метохије, можемо разумети обликовање националног идентитета. Циљ овог рада јесте, да применом критичке анализе, дискурзивне и интерпретативне методе, дати одговор на питање: „Које кључне идеје о Косову и Метохији доминирају у политичкој филозофији Добрице Ћосића и како оне обликују његова дела?“. Главне хипотезе које прате овај рад су: 1) Косово и Метохија у политичкој филозофији Добрице Ћосића функционишу као симболи територијалног интегритета и српског идентитета, што се одражава кроз мотивацију за очување националног идентитета; 2) Ћосићева политичка филозофија о Космету наглашава

* Имејл адреса: stefan.andjeltkovic0123@gmail.com; ORCID: 0009-0001-4659-8808.

културну и историјску важност за српски народ, јер је то српска светиња, односно централни елемент националне народне митологије; 3) Ћосић користи Косово и Метохију да би критиковао унутрашње и спољне политичке претње држави, све зарад очувања државне суверености; 4) Космет за Ћосићеву политичку филозофију представља визију о националном и етничком јединству, као симболичко место окупљања и борбе за српски народ. Његова политичка филозофија, у основи, служи као подстрек за разматрање сложених политичких одлука и историјских пресека, наглашавајући да и најтежи спорови могу имати дубоке корене у колективном памћењу и идентитету.

Кључне речи: *Косово и Метохија, Добрица Ћосић, национални идентитет, национални суверенитет, територијални интегритет, политичка филозофија.*

УВОД

Косово и Метохија представљају не само географски простор, већ и колевку српске историје, културе и идентитета. Овај регион, који је током векова био предмет бројних историјских, политичких и социјалних контекста, заузима централно место у српској колективној свести. Догађај Косовског боја 1389. године постао је симбол борбе за слободу и опстанак српског народа, а манастири и светиње на овим просторима сведоче о дубоким духовним и културним коренима.

У контексту распада Југославије, питања идентитета и територијалног интегритета постала су од пресудне важности, а Косово се поново нашло у жижи политичких расправа. У овом контексту, рад Добрице Ћосића као књижевника и политичког мислиоца добија на значају. Ћосић, кроз своја дела, изражава дубоке и сложене ставове о значају Косова и Метохије за српски идентитет.

Циљ овог рада је да, применом критичке анализе, дискурзивне и интерпретативне методе, истражи кључне идеје о Косову и Метохији у политичкој филозофији Добрице Ћосића. Често се каже да не постоји личност новије историје Србије, као што је Добрица Ћосић, коме се приписују судови и ставови супротстављеног

карактера (Ристановић 2012, 197). Иако Ћосић није филозоф по оријентацији, доста се тешко може разумети његова мисао према историји, култури, па и политици, јер је он персона оплемењена књижевним надахнућем (Ћосић 1982, 9). У том смислу, постављамо следеће истраживачко питање: које кључне идеје о Косову и Метохији доминирају у Ћосићевим делима и како оне обликују његову политичку филозофију?

Рад ће се ослонити на хипотезе које наглашавају значај Косова и Метохије као симбол територијалног интегритета и културне важности за српски народ, као и Ћосићеву улогу у критици унутрашњих и спољних политичких претњи. Кроз анализу Ћосићевих дела, стремићемо да покажемо како Косово и Метохија представљају визију националног и етничког јединства, као и како његова политичка филозофија може бити подстрек за разматрање сложених политичких одлука и историјских пресека у српском друштву.

ИСТОРИЈСКИ И КУЛТУРНИ КОНТЕКСТ

Да би се читатељу пружио дубље и систематско разумевање теме, потребно је прво осврнути се на историјски и културни контекст Косова и Метохије, односно кроз његово значење у српској историји, али и на основу утицаја историјских догађаја на формирање српског идентитета. Дакле, важну улогу у српској свести представља резимирање утицаја историјских догађаја на српски идентитет, наглашавајући значај Косова и Метохије.

Косовски бој, био је један од најзначајнијих битака у српској историји, одигран 28. јуна 1389. године, и тако постао симбол српског отпора против османске власти и борбе за опстанак српске државе.¹ Тиме је Косовски бој поставио темеље националног мита о борби за слободу и идентитет, симбол храбрости, хероизма и жртвовања, и извор инспирације за будуће генерације. Из овога је поникао чувени мит о Косовском завету, који подразумева жртву

¹ Ћосић често у својим делима говори о бици на Косову, где у делу Косово истиче: „Ако су битку на Косову 1389. Турци добили на бојишту, Срби су је добили у духу. И Турци и Срби ту су битку у времену изгубили. Одговорност за будућност налаже данас Србима и Албанцима да вековну битку за Косово не реше на бојишту, него за зеленим столом: споразумом, поштовањем права једних и других и освету замене сарадњом. То је једина могућност да и Албанци и Срби остану победници на Косову” (Ћосић 2004, 257).

за слободу и очување националног идентитета, те је тиме идеја жртвовања постала кључна у колективном памћењу Срба.

Владимир Ђоровић у делу *Историја Срба* истиче да је Косовски бој ушао у широке народне кругове, јер је један такав догађај „запамћен тако живо и непосредно, чиме је народ добро усекао у памет Косово” (Ђоровић 2011, 253–255). Ово није само историјски догађај, већ симбол страдања и отпора, огледало српског идентитета, који утиче и инспирише српску културу, чинећи Косово централним местом у српској историји и колективном памћењу.

Косово и Метохија поред свог историјског значаја, изразито чине културно и духовно срце српског народа, јер се на том подручју налазе бројни манастири и светиње који су одиграли кључну улогу у очувању српске културе, традиције и верских уверења, и чија мисија и данас увелико траје. Међу најзначајнијим манастирима можемо издвојити следеће: Манастир Грачаница из 14. века, Манастир Високи Дечани из 14. века, Манастир Пећка патријаршија из 13. века, Манастир Девич из 15. века и бројне друге светиње, чија је улога немерљива у очувању традиције и културе.

Дакле, манастири на Косову и Метохији не представљају само верска места, већ и културне центре, где се развијала уметност, књижевност, па чак и музика, због чега су се сачували бројни важни историјски и књижевни текстови. Кроз историју, пружали су уточиште од освајача, осликававши оазу у којима се чувао српски језик, традиција и обичаји, како би допринели очувању националне свести. Говорећи о Косовској бици, Ћосић на јединствен начин објашњава битност геополитичког положаја за Србију који у великој мери утиче на њену трагичну историју:

„Геополитички положај српског народа је основа његовог историјског трагизма. Као што је познато, основу српског националног мита израженог у епској поезији, створеној после историјски преломне битке са Турцима на Косову 1389. године, чини трагична дилема: царство земаљско или царство небеско, слобода – смрт или ропство – живот. У погбији српског кнеза Лазара и других великаша, песник ће видети опредељење „за царство небеско” а оне што преживеше велику битку са Бајазитовом војском жигосаће као издајнике и проклеће их за векове. И ја верујем: као што постоје трагични људи, постоје и трагични народи; постоје трагична времена као што постоји трагичан дан; постоје богате и драматичне историје и сиромашне и недраматичне националне историје. Драматичне

историје су несрећне; али, несрећне историје нису само несрећне; оне могу бити и тле дубоког етоса, великих општељудских вредности и уметности. И српски народ по мом виђењу света, има претежно трагичну историју и снажну самосвест. Објективни и субјективни чинилац у времену и животу мењали су место по значају и узрочном ланцу збивања, условљавајући једно друго, творећи оно што бих најрадије назвао историјском есенцијом која се изразила у етосу и духу српског народа, његовим општим циљевима и вредностима” (Ćosić 1982, 183–184).

И данас, светиње остају важна места за вернике и туристе, јер одишу симболима истрајности и опстанка српског народа, те посете овим манастирима представља акт поштовања према традицији и историји. Отуда, манастири остају живи сведоци историје, културе и духа, јер заузимају круцијалну улогу у очувању националног идентитета и верских уверења. Зато, нашим светињама наука треба посветити више пажње, јер „скоро свака енглеска парохијска црква има више сачуване архивске грађе из средњег века, него све наше монументалне цркве и манастири заједно, где чак у том сиромаштву средњовековних извора кад су у питању наше мале средњовековне цркве и манастири посебна црна тачка је простор Косова и Метохије, тј. простор јужно од Копаоника” (Ђокић и Надовеза 2019, 8–9).

КОСОВО И МЕТОХИЈА У ЋОСИЋЕВОЈ ПОЛИТИЧКОЈ ФИЛОЗОФИЈИ

Косово и Метохија представљају централни део у политичкој филозофији Добрице Ћосића, где их он посматра као симбол територијалног интегритета и националног идентитета Србије. Отуда, значај Косова и Метохије лежи у Ћосићевом посматрању овог подручја, које не представља само територију, већ дубоко укоренење симболе српског идентитета и колективне свести. Зато је оно „круцијално питање” питање Косова и Метохије, односно „демократско, религијско, културно, државно и егзистенцијално питање српског народа и његове будућности” (Ћосић 2004, 5). Ћосић пише о косовском питању и српско-албанским односима, где покушава да разуме „косовску драму која убрзано иде свом

расплету” највише у својим делима Пишчеви записи, Српско питање I и II и Стварно и могуће (5–6).

Добрица Ћосић је уживао велико поштовање српске интелектуалне елите, где су га колеге, попут Матије Бећковића, описивали речима: „Наш заједнички пријатељ, Милован Ћилас рекао ми је једном приликом да је Добрица Ћосић најзначајнији Србијанац после Другог светског рата. Пошто је то казао неко позванији од мене да то каже, мени преостаје да му се придружим“; томе би додао легенда српског новинарства Слава Ђукић: „Треба непрестано подсећати на изузетну продуктивност писца, који је радио до последњег дана, због чега је заиста део историје српског народа” (Смакић 2014).

Први озбиљнији Ћосићеви записи са дубоким размишљањем о Косову и Метохији, о проблему али и значају за Србију, догодило се 16. септембра 1966. године након Пленума Централног комитета Савеза комуниста Србије, где се расправљало о тзв. „завереничкој групи Ранковић-Стефановић и Лукић-Савић” (Ћосић 2004, 6). Тог дана, како је забележио Ћосић, „Србија је, њено политичко вођство, Косово и Метохију предало Албанији” јер је то био судски процес српској нацији вођен стаљинистички и балкански, где су се чланови ЦК са Косова и Метохије надметали са албанским члановима у што оштријој осуди српског национализма, са много бруталности у међуљудским односима, са великом дозом страсти за влашћу, чиме су осликали недостатак људског достојанства за „колективну памет нације и Републике” (6–7). Овде Ћосић истиче да је преко „шапућуће и кућне јавности” успео да прикупи информације о истини Срба на Косову и Метохији, о целокупном стању и катастрофалном положају српског народа, јер је то била друга врста јавности у Југославији, где се „изрицала критика свега постојећег” (7–8).

Ћосић је често истицао да се „косовска истина мора загледати у срце, савесно и јавно промислити, јер Косово и Метохија су стара и матична постојбина српског народа, где вековима живе Срби који су на том простору створили велика дела средњовековне српске културе и народноослободилачки мит, и да су за ослобођење Косова и Метохије дали огромне жртве и велика средства” отуда је то симбол територијалног интегритета и српског идентитета, симбол културне и историјске важности за српски народ (Ћосић 2004, 19–20). Овој теми је посветио свој говор на Пленуму Централног комитета Савеза комуниста Србије, 29. 1968. године, где се говорило

о међунационалним односима у Србији, и где је оштро критиковао владајућу концепцију о националној политици, јер је „остао дужан” за „ћутање” 1966. године током завере против Ранковића, која је била гнусна клевета и измишљотина (10–20). Тим говором Ћосић је, како сам каже, „свесно понео косовски крст и титулу идеолога српског национализма, који су му доделили Титови комунисти, да би му касније ту титулу, након краха Титове Југославије, потврдили некомунисти, европејци, независни новинари, невладине организације, па се тако може објаснити његова издаја себе, косовске истине и свог пријатеља” (10).

Ћосићева полазишта која су битна за нашу тему, можемо окарактерисати као „прва раван” која представља његова културно-историјска размишљања, која полазе „од филозофије, историје до моралних проблема наше епохе, од питања слободе и демократије у социјализму до проблема односа између уметности, прошлости, садашњости и будућности” (Ćosić 1982, 8). Са сигурношћу можемо рећи да незаобилазна тема у добар део Ћосићевих размишљања представља „косовски крст” болна истина Косова и Метохије, где кроз призму реалности наглашава значај ове територије за историју српског народа.

Из овога можемо закључити да је Ћосић често био склон критици режима, али се за њега не може рећи да је утописта, јер је често његова критика прошлости, садашњости била заустављена пред слободом будућности (Ćosić 1982, 8–9). Зато би његов унутрашњи немир увек истицао слободу, и у свом делу Моћ и стрепње, наглашавао: „И изнад свега – ширимо слободе” (10). Такође, треба нагласити да Ћосић „нашу културу” не види у искључивом облику, односно да ни по питању садржаја ни облика не треба бити „затворена, србијанска, државна, републичка, већ се треба прожимати са културама света и суседних нација, да прима њихове вредности, да им без осећања ниже вредности нуди своје” (15).

Врло често, наглашава се културна важност овог простора, као места где су се развијали српска духовност и култура. Зато, Косово и Метохија, као стуб националног идентитета, представљају више од географске одреднице, јер је за српски народ од изузетне важности да одржи своје корене и повезаност са овим простором. Стога, Ћосић у својим делима врло често обрађује ово подручје као симбол отпора и истрајности; као место где се преламају историја, култура и национална свест, поприште бојишта, које подсећа на

митове и легенде, чини дубоки духовни и емотивни резонанс за српски народ. Српски народ без Косова губи своје корене, јер је то симбол колективне меморије и идентитета. Стога, Косово није само симбол отпора у Ћосићевом стваралаштву, већ и централна тачка у трагању за идентитетом, смислом, припадношћу, јер је то место где се сусрећу прошлост и будућност, традиција и савременост, што даје дубоку димензију српској култури и историји. Српски народ је на Косову увек био, због свог историјског трагизма или геополитичког положаја, у трагичној дилеми „овоземаљског света или царства небеског“ да ли изабрати слободу и смрт или живот у ропству (Ћосић 1982, 184).

Што се тиче политичког контекста, где Ћосић разматра актуелне политичке изазове, попут тзв. косовске независности, он се изричито и недвосмислено залаже за очување територијалног интегритета Србије. За њега, признање тзв. Косова значило би губитак не само територије, него и важног дела српске историје и идентитета, јер је то матична и стара постојбина, историјска колевка српског народа (Ћосић 2004, 20).

Иако је много писао о Косову и Метохији, о њиховом значају за српски идентитет, територијални интегритет, историју и културу српског народа, многе ствари о сарадњи са Србима са Косова и уопште о Косову и Метохији, није писао ништа, због страха да му Удба не би запленила записе и свеске, и да не би сазнала шта је сакривао (Ћосић 2004, 26–27). У историји, народ се увек и најдуже памтио у песми, зато је важно записивати и остављати писане трагове, јер „песници српског језика следе свој косовски народ, што значи да се Косово опет сели у поезију, а то значи у вечност, тамо где и засвагда остаје наше“ (63). Из овога можемо закључити, да је Ћосић врло прецизан по питању значаја Косова и Метохије, да је значај „овоземаљски немерљив“ да ће оно увек бити наше и вечно, значајно за српски народ у сваком смислу.

Његове идеје о Косову и Метохији одсликавају дубока филозофска размишљања о значају историје, судбини народа и улози места у формулацији колективне свести; отуда, историјска страдања и неправде не могу бити заборављени, већ морају бити основ за будуће генерације у борби за идентификацију и правду. Ћосићева дела позивају на разматрање овог простора у контексту културне и политичке свести, указујући на потребу очувања националног интегритета, јер то није само територија, већ српски идентитет, историја и култура.

Критика унутрашњих и спољњих политичких претњи

Када је реч о унутрашњим и спољним политичким претњама, Ћосић приступа са дозом критике и наглашава дубоке поделе у српском друштву, посебно у вези са Косовом и Метохијом, и такве „политичке разлике” и идеолошке бољке могу утицати на опстанак идентитета и националну свест. Отуда, он истиче: „Од стања на Косову и Метохији, још је гори наш – српски однос према том стању; о нашем најтежем националном, државном и црквеном питању не постоји јединствен, реалистичан и усаглашен став, јер се Косовом највише баве они који о Косову мисле антисрпски” (Ћосић 2004, 83).

Ћосић кроз своје бројне записе, па тако у делу Српско питање II, на крају својих разматрања, наглашава: „Не постоји ниједна реч овде изговорена у одбрану Косова која није моја и која не изражава моје осећање; ја мислим што и ви мислите о Косову, о томе шта значи Косово за српски народ и Србију; међутим, мислим да је то српско право истински, дубоко угрожено; тешко је веровати да један народ своје најтеже национално питање тако површно и неодговорно разматра и износи, како се то чини у нашем друштву и пред светом; Косовом се не бави држава из добро познатих разлога и с разлогом који може бити кобан за решење косовског питања” (Ћосић 2003, 285).

Дакле, Ћосић наставља критикујући са једне стране, да се Косовом баве некомпетентни људи из политике, који су га увели у манипулацију, било да је то идеолошка, изборна или партијска, док са друге стране, оставља утисак да се људи из цркве не баве овим проблем успешно и убедљиво, без обзира што су намере часне, циљеви јасни, али начин није довољно успешан (Ћосић 2003, 285–286). Зато, црква мора бити предводник решавања овог проблема, која треба позвати на национални споразум и договор, јер има снаге и ауторитет да позове на сакупљање свих националних чинилаца како би се постигао договор око решавања косовског питања (286).

Као своје аргументе, мислећи на значај Косова и Метохије, Ћосић у оквирима политичке филозофије наглашава: „Косово и Метохија није само ‘света српска земља’; она је и света хришћанско-европска земља. Грачаница је, по мишљењу Малроа, најлепша европска грађевина XIV века. Ми морамо да подсетимо ОЕБС и међународне чиниоце да се албанска сецесија објавила паљењем Пећке патријаршије. Тај догађај је заборављен, а то је врло тежак

догађај који ми не смемо и не треба да заборавимо у борби за ту светињу и за тај животни простор. А Пећка патријаршија није само манастир. Она је од пропасти средњовековне српске државе била са својом црквеном јурисдикцијом симбол националног интегритета и суверенитета српског народа, све до Првог српског устанка. Цркву сматрам баштинском хришћанске, православне културе, наследником византијске и српске културе средњег века, баштиником националног бића Пећке патријаршије” (Ћосић 2003, 288–289).

Ћосић је врло често истицао значај светиња на Косову и Метохији, говорио је о непроцењивом значају које те светиње представљају, не само за тај простор и целокупни српски народ, већ и за Европу и њену културу, што су потврђивали и многи страни интелектуалци, попут Малроа (*André Malraux*).

Поред поларизације и друштвених тензија, где Ћосић истиче дубоке поделе које постоје у српском друштву око Косова, одмах иза тога, сматра да су присутне и идеолошке манипулације, односно како политичке елите користе или злоупотребљавају Косово као средство за уједињење или поделу народа, чиме слабе институције и манипулишу јавним мњењем. Зато, Ћосић оштро критикује недостатак свести о историјским коренима и значају Косова, што може за собом повући далекосежне последице, односно довести до слабења националне свести и идентитета.

У делу Пишчеви записи (1951–1968), које је приредила његова ћерка Ана Ћосић-Вукић, Ћосић се нада и „верује у време; кад-тад, истина ће победити; победиће и моја истина о Косову и истина о мени; спреман сам да трпим лаж, заблуду, клевету” што значи да је значај ове територије неизбрисив и трајан (Ћосић 2001а, 331).

Што се тиче спољних политичких претњи, када говоримо о међународним утицајима, Ћосић сматра да западне државе или суседне земље, могу увелико утицати на позицију Србије у вези са Косовом и Метохијом, те упозорава на опасност од спољне манипулације. Зато, треба стално промишљати геополитичке промене, анализирати глобалне догађаје попут ратова или економских криза које би директно или индиректно могле утицати на Косово и Метохију у српској политичкој филозофији. Такође, не треба занемарити ни безбедносне претње, попут тероризма, миграција или екстремизма које могу утицати на стабилност региона, што и још једна важна ставка у Ћосићевој анализи.

Кроз оштру, али врло детаљну критику унутрашњих и спољних политичких претњи Ћосић истиче значај Косова и Метохије не само као територијалног питања, већ и као симбола националне самосвести. Из тог разлога, ове претње се не могу одвојити, јер обоје обликују српски идентитет и политичку свест. Овакво разматрање је корисно у контексту будућности Србије и очувања националних вредности.

Визија националног и етничког јединства

Објашњавајући визију националног и етничког јединства, Ћосић у делу Косово, помиње Галбрајта (*Peter Galbraith*) који је једном приликом рекао: „Косовско питање је врло сложено, јер и Срби и Албанци Косово доживљавају емоционално и односе се према Косову као према свом Јерусалиму” (Ћосић 2004, 85). Из овога можемо закључити да је Ћосић имао дубоки утицај на разумевање „косовског питања у контексту српске националне и етничке идентификације, јер његова политичка филозофија о Косову и Метохији није само политичка, већ и дубоко укореењена у културном и историјском наслеђу српског народа. Често је истицао како му је било драго што му прве честитке и лепе жеље за Нову годину стижу телефоном из Приштине, од студената, радника, како би то он волео да каже од „обичног света који мисли другачије” (Ћосић 2001б, 9).

Оно што Косово и Метохију чини централним елементом у разматрању српског националног јединства, јесте тврдња, која се годинама преноси са колена на колено, да је реч о колевци српске државности и идентитета. Стога, Ћосић сматра да је потребно вратити се коренима, како би се разумела историја као начин за изградњу будућности, односно потребан је континуитет у српској политици, где традиција и историја поштују и интегришу се у савремене политичке стратегије. Често је истицао да је „политика главни кривац, коју треба променити, али они који би морали да изведу промене, то неће, јер би морали да промене себе” (Ћосић 2002, 172–173).

За Ћосића национално јединство представља концепт који подразумева потребу за уједињењем српског народа око заједничких историјских искустава и вредности. Косово је кључно место где се може остварити синергија аспеката српске историје и културе,

место за окупљање и саборност. Али, поред важности националног идентитета, Ћосић наглашава да је потребно неговати и очувати историјске и културне везе са овим подручјем, како би се осигурао развој и опстанак српског народа, те је отуда, подједнако важно и етничко јединство.

Овде је Ћосић покушао да подстакне повећање свести о значају Косова и Метохије у свим сегментима друштва, ради веће кохезије и солидарности међу Србима, све зарад очувања и промоције културних и историјских обележја, односно ово је важан ресурс за разумевање и објашњавање актуелних изазова и опција за будућност. Зато, оно што остаје једино важно: „Основ сваке цивилизације је развијено мишљење и развијено осећање. Оно прво даје човеку знање, тј. моћ да усаврши своју материјалну културу или средства за материјално благостање, а обоје уједно дају човеку моћ да усаврши своју духовну културу, тј. да усаврши сва своја лична својства и све друштвене одношаје, без чега је и сама материјална култура или немогућна или врло несигурна” (Ćosić 1982, 15).

„Пре свега морамо стварати и бранити право на своје мишљење о свему што чини нашу друштвену и људску стварност. И бити спремни на све последице свога мишљења. Јер, и поред несумњивог и знатног напретка у слободама и могућностима мишљења и стварања, остварених у последњој деценији, ми још нисмо у условима, који би се могли сматрати потпунијим и подстицајнијим за свестранију афирмацију интелектуалне личности и развијање једне богате и савремене интелектуалне праксе, толико неопходне овој земљи и свету у коме постојимо” (Ćosić 1982, 39). „Јер историја извргава руглу људске добре намере” (Ћосић 2004, 402).

На крају, оно што остаје нејасно и вечито питање за Ћосића: „Скоро свака генерација имала је да решава исто судбинско питање: има ли смисла борити се за слободу по сваку цену?² Услови су били толико окрутни да је одговор могао бити само категоричан: да или не; кад је добијао народ, губио је човек, али никада у српској историји није добијао човек када је губио народ” (Ćosić 1982, 185).

² Ћосић је 1999. године у својим белешкама волео да каже да се током НАТО бомбардовања СРЈ, свуда у свету, од стране Срба чуле пароле: „Не дамо Косово”, „Косово је Србија”, где истиче: „За нас данас не постоји Лазарево опредељење; ми данас немамо избор између ‘царства земаљског’ и ‘царства небеског’. Ми, Срби, можемо се само определити за мање жртава. Али ми немамо људе које ће ка опстанку и опоравку водити српски народ” (Ћосић 2011, 10).

ЗАКЉУЧАК

У раду је истакнуто да Косово и Метохија представљају кључне елементе у политичкој филозофији Добрице Ћосића, који ово подручје перципира као колевку српске историје и идентитета. Анализом Ћосићевих дела, утврђено је да Косово функционише као симбол територијалног интегритета и културне вредности, што је од суштинског значаја за очување националног идентитета. Ћосићева концептуализација Косова као светиње и централног елемента српске народне митологије наглашава важност културног наслеђа у обликовању свести о сопственом идентитету.

Са друге стране, Ћосићева критика унутрашњих и спољашњих политичких претњи служи као подстрек за стварање јединствене националне свести и политичке свести о важности суверенитета. У том смислу, Косово и Метохија постају симболичка места окупљања и борбе, која подстичу колективну активност српског народа.

Кроз ову анализу, можемо закључити да Ћосићева политичка филозофија о Косову и Метохији пружа дубље разумевање сложених политичких одлука и историјских пресека, указујући на то да и најтежи спорови проистичу из колективног памћења и идентитета. Овај рад подсећа на значај неговања свести о историјским коренима и културним вредностима, што је од суштинске важности за будуће генерације у контексту очувања српског идентитета и територијалне целовитости.

На крају, са сигурношћу можемо рећи да су Косово и Метохија у политичкој филозофији Добрице Ћосића нешто заиста круцијално, вечна тема која не обликује само српску историју, већ и савремену политику. Такав однос према овој теми говори о њеном значају без потребе да се о томе било шта каже, јер је Ћосић кључна фигура која пружа увид у дубоке везе између историје, културе и политике, чиме Косово остаје вечна тачка расправе и идентификације за српски народ. И оно што остаје да се питамо, за шта Ћосић каже да је натеже питање: „Како данас демократски и цивилизовано да решимо Косовско питање, кад албанска страна наступа само силом, антидемократски и антицивизацијски, без историјског разума?” (Ћосић 2004а, 63).

РЕФЕРЕНЦЕ

- Ристановић, Петар. 2012. „Добрица Ћосић и отварање косовског питања 1968. године.” *Баштина* (33): 197–230.
- Смакић, Невенка. 2014. „Матија Бећковић: Добрица Ћосић је најзначајнији Србијанац после Другог светског рата.” *Србија Данас*. 18. април. 2014. <https://www.sd.rs/sr/clanak/matija-beckovic-dobrica-cosic-je-najznacajniji-srbijanac-posle-drugog-svetskog-rata-18-05>.
- Ђокић, Небојша, и Бранко Надовеза. 2019. *Цркве и манастири на Косову и Метохији у XIX веку*. Крушевац: Историјски архив. Београд: Српски научни центар.
- Ђоровић, Владимир. 2011. *Историја Срба*. Ниш: Нова књига.
- Ћосић, Добрица. 2001a. *Пишчеви записи (1951-1968)*. Београд: Филип Вишњић.
- Ћосић, Добрица. 2001b. *Пишчеви записи (1969-1980)*. Београд: Филип Вишњић.
- Ћосић, Добрица. 2002. *Пишчеви записи (1981-1991)*. Београд: Филип Вишњић.
- Ћосић, Добрица. 2003. *Српско питање II*. Београд: Филип Вишњић.
- Ћосић, Добрица. 2004. *Косово*. Београд: Новости.
- Ћосић, Добрица. 2011. *Време змија*. Београд: Службени гласник
- Ćosić, Dobrica. 1982. *Stvarno i moguće*. Rijeka: Otokar Keršovani.

Stefan Andelković*

Institute for Serbian Culture Priština-Leposavić

THE SIGNIFICANCE OF KOSOVO AND METOHIA IN THE POLITICAL PHILOSOPHY OF DOBRICA ĆOSIĆ

Resume

Kosovo and Metohija, the cradle of Serbian history and identity, occupy a central place in Ćosić's political philosophy. Through his numerous works, Dobrica Ćosić reflected and often expressed the importance of this area for Serbian identity and history. In the context of the breakup of Yugoslavia, issues of identity and territorial integrity were crucial. For that reason, we can understand the shaping of national identity by analyzing Ćosić's political philosophy through the prism of Kosovo and Metohija. This paper aims to, by applying critical analysis, discursive and interpretive methods, answer the question: "Which key ideas about Kosovo and Metohija dominate the political philosophy of Dobrica Ćosić, and how do they shape his works?" The main hypotheses that accompany this work are: 1) Kosovo and Metohija in Dobrica Ćosić's political philosophy function as symbols of territorial integrity and Serbian identity, which is reflected in the motivation for preserving national identity; 2) Ćosić's political philosophy about Kosmet emphasizes the cultural and historical importance for the Serbian people, because it is a Serbian holy place, that is, a central element of the national folk mythology; 3) Ćosić uses Kosovo and Metohija to criticize internal and external political threats to the state, all for the sake of preserving state sovereignty;

* Email address: stefan.andelkovic0123@gmail.com; ORCID: 0009-0001-4659-8808.

4) Kosmet for Ćosić's political philosophy represents a vision of national and ethnic unity, as a symbolic place of gathering and struggle for the Serbian people. His political philosophy serves as a stimulus to consider complex political decisions and historical intersections, emphasizing that even the most complicated disputes can have deep roots in collective memory and identity.

Keywords: *Kosovo and Metohija, Dobrica Ćosić, national identity, national sovereignty, territorial integrity, political philosophy.*
